

**ПЕДАГОГИЧЕСКИ
ФУНДАЦИЯ**

ТЕОРИЯ НА ВЪЗПИТАНИЕТО И ДИДАКТИКА

ДЕТСКАТА ГРАДИНА – СОЦИАЛНА И ЗАДЪЛЖИТЕЛНА

Радка Гайдова

I. Исторически аспект на проблема

Парадигма на образователната система у нас е да изгражда мислеща, самостоятелна, креативна личност, отговорна за собствения си живот, притежаваща висока социална компетентност и емоционална интелигентност.

Значим принос за постигане на този цел има предучилищното образование.

Най-напред предучилищното възпитание възниква в страни с мощни икономики.

Силно развиващата се индустриализация в САЩ и Западна Европа в през XVIII в. и началото на XX в. има голяма потребност от работен ресурс и налага създаване на учреждения за отглеждане и възпитание на малките деца. Това е първопричината, налагаща създаване на учреждения за отглеждане на децата.

Постепенно предучилищното възпитание се утвърждава като значим елемент на световното обществено развитие, а това го определя като важна част от образователната система на всяка държава.

По това време Англия е държава с най-висока степен на индустриален прогрес и това осигурява условия да се постави световната история на предучилищното възпитание. Този старт безспорно е свързан с името на Робърт Оуен. Двадесетгодишен той демонстрира предприемачески дух, умение за управление и прогресивни морални

възгледи. Като член на „Философско общество” споделя идеи на реформаторите и философите на Просвещението. През 1809 г. той открива „Училище за малки деца”. Но в просперираща Англия, едва през 60-те години на ХХ век (1968 г.) започват да се полагат сериозни усилия за разкриване на детски градини. Причината е, че задължителната начална възраст за постъпване в училище е 5 години.

По-късно, през 1840 г. в Германия, Фридрих Фрьобел създава в град Бад Бланкенбург първата детска градина. През 70-те години на ХХ век детската градина в Германия е определена като първа степен в образователна система.

В България, през 1882 г., възрожденецът, учител, книжовник и обществен деец Никола Живков открива първата детска градина в гр. Свищов.

Днес у нас предучилищно образование функционира в съвременна, правна и обществена система, приобщена като първи образователен етап/ниво към цялостната образователна система.

134-годишното съществуване на предучилищното образование у нас е създало богати традиции, а днес има изградена собствена модерна образователна система, първа степен в структурата на цялостната образователна система.

Детската градина е държавна или частна институция за образование за малки деца. Тя осъществява преходния период на детето между дома и обучението в училище. Като обществена институция има няколко равнопоставени приоритета:

- да опазва и подкрепя психо-физическото и емоционално развитие на децата;
- да приобщи и социализира децата към среда от връстници, в среда извън дома;
- да подготви децата за обучение в училище;
- да подпомага семейството при отглеждането на децата.

В детските градини у нас се осъществява предучилищна подготовка на деца от 3 г. до постъпването им в първи клас (7 години). Обучението в детска градина е задължително в периода 5–7 години, две години преди постъпване в училище. Този процес е ефективен и пълноценен за всяко дете, ако детската градина осигурява здравословно и емоционално физическо и психическо участие в него.

Демократичните промени у нас и най-вече всеобща реформа в образованието, създадоха предпоставки да се извършат редица адекватни промени в предучилищното възпитание и подготовка на децата, а именно:

- 2003 г. Разработи се нова, съвременна, актуална, отговаряща на новите потребности на обществото и на развитието на детето, Програма за подготвителна група в детската градина, 2003 г.; ДООИ, които въведоха актуалност в образователното съдържание на обучаващите направления:

- Български език
- Математика
- Взаимодействие „дете – среда”
- Конструктивно-технически и битови дейности
- Изобразителна култура
- Музикална култура
- Физическа култура
- Игри.

Интегрираността на съдържанието предвидено за усвояване от децата, осигурява комплекс от знания и умения, които обективизират подготовката за училище и прехода на детето от детска градина в училище.

- 2003–2006 г. Научният потенциал от сферата на предучилищното образование съвместно с други ангажирани институции на национално равнище разработиха нови програми и системи за предучилищна подготовка. Разработиха се учебни помагала за децата.

- 2003 г. Въведе се задължителност на предучилищната подготовка в последната възрастова група – IV, 6–7-годишните деца, преди постъпване в I клас;

- 2010 г. Разшири се задължителния период за подготовка за училище, като се включиха децата от 5-годишна възраст.

- От тридесет години във висшите училища съществуват специалности (1984 г., Предучилищна и начална училищна педагогика, Предучилищна педагогика и чужд език), които подготвят учители за детската градина с ОКС „бакалавър”, както и актуални магистърски програми, които гарантират усвояване на необходимите професионални компетентности, съответстващи на параметрите заложиени в Европейската квалификационна рамка и Националната квалификационна рамка.

II. 3-годишното дете, родителите и детската градина

Основоположниците на западната и руската педагогиката и предучилищната педагогика като Коменски (“Велика дидактика”), Песталоци, Фрьобел, М. Монтесори, Ушински, Симонович, и др. зачитават ролята на семейството, но поддържа и тезата, че необходимостта от образование не може да се постигне в семейството, защото трябва да се спазват дидактическите принципи и методи на педагогическата практика, а именно „... за правилното възпитание на детето са необходими организирани занимания в среда от връстници...”, пише Фрьобел. Н. Живков, апелира... „децата у нас трябва да се възпитават... „по български дух, по български характер” (из „Детинска мъдрост”, 1887, Първото ръководство за работа в детската градина). По-късно, известният български психолог и педагог Генчо Пиръов пише: „Предучилищното възпитание е имало и продължава да има авангардна роля по отношение на теорията и практиката в училището. Изпреварвайки с научни постановки и практически резултати училищната педагогика, то създава условия за безболезнен преход на детето от игра и учене в детската градина към учене в училище...” (Колев, Й. История на предучилищното възпитание в България, 1999)

На 3 години детето навлиза в своя следващ, съществено нов период на развитие, известен като предучилищен. Той се характеризира с желание за самоутвърждаване и с подчертана потребност от самостоятелна дейност. Тя се осъществява чрез манипулиране с играчки и материали. В играта детето без да познава технологията на изграждане на предметите, успява да ги възпроизвежда по подобие. Липсата на знания за околното съществуващото, както и на умения за неговото пресъздаване чрез различни средства – игри, разкази, картини, играчки и др. са пречка за пълноценно реализиране на детето. Ето защо познавателната страна от развитието на детето още в началото на предучилищния период може да се направлява чрез обучението.

Усвояването на знания и умения от 3–4-годишните деца, като начин за взаимодействие е обусловено от особеностите на техния физически, когнитивен и емоционален потенциал. В тяхното единство се съдържат възможности за широко педагогическо взаимодействие. То от своя страна благоприятства динамиката на съзряване на психо-физическото и социално развитие на малкото дете, като: стабилизира

психическата регулация на нервните процеси; координира движенията; уточнява представите за социалната, природната, предметната среда и ориентацията в пространството; развива речта, общуването и взаимодействието с връстници и възрастни; формира стремеж да заема собствена позиция, която го прави равноправно и зачитано; укрепва и стимулира самостоятелността си като проява на саморегулация; усвоява различни дейности и ги използва като начин да удовлетворява потребности на възрастта, да опознава себе си, другите и заобикалящата среда.

Интензивното развитие на детето през този период съдейства за преодоляване на психо-физиологичните и морфо-функционалните особености на възрастта, а те от своя страна подпомагат усвояването на дейности с различен съдържателен и емоционален обхват, като: рисуване, конструиране, математика, роден език, музика, двигателни, игри.

В края на първа група 4-годишното вече дете е напълно адаптирано към социално-предметната среда и обкръжение в детската градина. То е спокойно, по-уверено и по-самостоятелно, умее да общува с връстници и възрастни, разграничава организираните занимания и владее изискванията за учене и игра. Това му осигурява комфорт в детската градина и отзивчивост към връстниците. В началото на втора група детето демонстрира интерес и предпочитания към дейностите, защото те осигуряват типичната за неговата възраст динамика и действия.

Познавателният потенциал на 4-годишните деца е в преход към нагледно-действено опознаване на предметния свят, а това им позволява да преминат към структуриране на вече усвоените знания и умения в опит, които във времето постепенно ще допълват и разширяват.

Но, постъпването на детето в детска градина е важно събитие за родителите, за семейството. Тревожността е голяма, защото детето ще се отдели от близките си хора, ще съжителства с други възрастни и още много деца, ще бъде в нова среда, ще трябва да се храни само,... и още много, много въпроси с неизвестни отговори, като например:

- Как изглежда детската градина и какво има там?

- Какво се прави в детската градина? – пее, танцува, играе, спи, яде и т.н.

- С кого ще бъде там? – с други деца, с госпожи, те какво ли знаят (знаят много забавни неща)?
- Ако има нужда, кой ще му помага?...
- Ще се справя ли самостоятелно?
- Ще може ли 3-годишното дете да прекара целия ден без мама?

Неизвестните отговори за родителите са известни на световната и българската предучилищна практика.

Уважаеми родители, направете разузнавателна мисия, въоръжете се с търпение, с уважение и интерес към работата на учителките. Обмислете етапите, последователно преливащи един в друг, които ще преживеете заедно с детето си:

I етап – период на адаптация;

II етап – детето излиза на социалната сцена;

III етап – разширява кръга на общуване;

IV етап – разширява територията си;

V етап – усвоява навици за самостоятелност;

VI етап – колко много нови неща научава детето.

Колкото и добре да е подготвено детето за детската градина, трябва да се има предвид новия период, който настъпва в неговия живот. Предстои подмяна на вече изградени стереотипи с нови, преминаване от един ритъм и начин на живот към друг, адекватен на неговото развитие, появяват се нови потребности, но и възможности да се справя само. Зачитайте, уважавайте и подкрепяйте способностите и желанието на детето си да се справя самостоятелно с новите задачи.

Уважаеми родители, ако приложите споделения подход, ще забравите притесненията си и след време ежедневно ще започнете да чувате детето сутрин да казва: „Мамо, по-бързо, че ще започнат без мене“, „Ела да ме вземеш последен“, „Искам още да поиграя“, „В детската градина е интересно и забавно“, „В градината имам приятели“...

Детската градина се превръща в любимо, приятно и незаменяемо място за децата. Тя е място за игра, учене, приобщаване към широка социално-битова среда. Безспорно приносите на детската градина за всяко дете посещавало детската градина са неизброими. Ето, някои от тях:

- подпомага подготовката за училище;
- приспособя към колектив, екип от връстници преди училище;
- укрепва физически, психически, емоционално и морално;
- става самостоятелно, уверено в себе си; ...
- а защо не, ... осигурява спокойствие на родителите и професионална реализация;...

III. Проектозакон за предучилищното и училищното образование

България като член на ЕС се стреми да приобщи образователната си политика към международната стандартна класификация на образованието – ISCED. За адекватно протичане на този процес е създадена Национална квалификационна рамка, съобразена с Европейската квалификационна рамка и според първата, стандарта за образованост у нас включва 7 нива. (таблица 1)

Таблица 1

Квалификационна рамка за нива на образованост

7	ОКС „магистър“;
6	висше ОКС „бакалавър“;
5	след средно, професионален бакалавър (специалист);
4	Средно – II ет., 11–12 клас;
3	Прогимназиално/средно – I ет., до 10 клас;
2	Основно училище – 7–11 г. (I–IV кл.)
1	Детска градина – 3–7 г. (I–IV гр.)
НИВО	ОБРАЗОВАТЕЛНА ИНСТИТУЦИЯ

България като страна член на ЕС от 2007г. се стреми да спазва изискванията на европейската комисия по образованието, за да постигне адекватност в подготовката на подрастващите с техните връстници от Европа, както и да ги подготви за мобилна продължаваща квалификация и реализация.

През 2011 г. комисията по образование към 41-то Народно събрание внася за обсъждане „Проект на Закон за предучилищното и училищното образование”. Разработването му е съобразено с нивата на образование според Националната квалификационна рамка, която се позовава на Европейската квалификационна рамка.

Според стандартните процедури в Народното събрание за приемане на законите у нас Проектозаконът за предучилищното и училищното образование е обсъден на първо четене през м. 06.2012 г. и второ четене – м. 01.2013 г., като са извършени промени, от които е произтекло следното решение:

... „Предучилищното образование става задължително за 4-годишните деца. Това решиха депутатите с гласуването на второ четене текстове от новия Закон за училищното и предучилищно образование. Родителите ще могат да избират между 4 варианта за образованието на децата си – целодневна форма, полудневна, почасова или самостоятелно обучение въкъщи”... 18.01.2013 г.

Според председателят на парламентарната комисия по образование, О. Стоичков, „Най-общо хубавото в закона се свързва със социализацията на децата. Те свикват да се развиват в група. Разбира се домашното образование и гледане от баба и дядо също има своите предимства. Но когато говорим за ранно отпадане на деца от училище – още в 4–5 клас, както се случва в момента, хубаво е тези навици и умения да се обучават още в ранна възраст. Аз съм за задължителната предучилищна подготовка, но съм скептик по отношение на това дали сме готови като материална база.”...

Но родителската общност не приема решението 4-годишните да бъдат включени към задължителния етап за предучилищна подготовка.

По тази причина вече няколко години проектозаконът не може да бъде приет. Той стана обект на множество обсъждания и дискусии в пряко засегнатите институции (предучилищни заведения, РИО, общински органи на управление на образованието, висши училища), както и различни неформални организация.

Напр.: Асоциация „Родители” **предлага препоръки към Проектозакона за училищното и предучилищно образование, структурирани в три основни групи:**

I гр. Законодателни решения, които подкрепят като стимулиращи промяната:

1.8. Задължителното предучилищно образование за период от 2 години преди започване на училище;...

II гр. Области за подобрене, които могат да бъдат коригирани в рамките на обсъждането на законопроекта в Народното събрание:

2.3. Предлагаме задължителната възраст за предучилищно образование да е на навършени 5 години.

Мотиви: Две години предучилищна подготовка са напълно достатъчно за компенсиране на потенциални дефицити.

III гр. Проблемни области, които изискват допълнително изследване и адресиране на по-късен етап след влизането на закона в сила.

Противниците на проектозакона в Народното събрание организират и провеждат кръгла маса на 12.12.2012 г., но промени от този форум не произтичат.

Възражения против задължителното предучилищно образование от 4-годишна възраст отпращат и родителските кооперативи. Но, кои са те? Те представляват. ... „, обединение от група родители, за удовлетворяване на нужди за отглеждане и възпитаване на техните деца. Родителският кооператив се управлява, финансира, ръководи, контролира от тези родители, които го създават и участват в неговия живот. Това е организация, която няма финансови цели. Тя се създава, за да предложи някаква услуга на родители. Кооперативът не предлага услуга, защото родителите на децата са част от този кооператив. Ако някой родител не е готов да поеме своите отговорности и задължения, той не би могъл да бъде част от кооператива, съответно неговото дете не се включва в детската група. Всеки един кооператив функционира спрямо това, доколко родителите, имат възможност да се включват във всяка една дейност, ...”

В представената характеристика на тази формация не става ясно какви са възгледите на родителския кооператив относно обучението на децата и дали въобще има обучение.

И така, идеята за задължителна детска градина в България от 4-годишна възраст на този етап не е приемлива у нас.

– Защо?

Търсим сравнимост с възрастта за задължителна предучилищна подготовка на децата у нас и в различни държави по света, за да извлечем най-добрата практика. (таблица 2)

От данните, отразени в таблица 2, се извеждат следните констатации:

1. Най-рано, преди 3 г., задължителна подготовка за училище в Япония, Китай, Англия, Франция стартира преди 3-годишна възраст, а у нас на 3 г.

2. В почти 50% от посочените държави задължителният период приключва на 6 г., а у нас най-късно, на 7 г.

3. Задължителният подготвтелен период у нас започва най-късно на 5 г.

Констатираното насочва към въпроса:

– С какво общото физическо и интелектуално развитие и способности на българските деца не им позволява да бъдат включени в задължителния етап за подготовка за училище от 4-годишна възраст?

Таблица 2

**Възраст за задължително предучилищно образование
в различни държави по света**

Държава	Възраст за постъпване в детска градина и продължителност на периода	Задължителна възраст за старт на подготовката за училище	Възраст за постъпване в начално училище
Европейски съюз, западни държави			
Англия	2 г. – 3 г.	3 г. – 5 г. детски класове	5 г.
Германия	3 г. – 6 г.		
Франция	3 г. (2 г.) – 6 г.		
Холандия	4 г. – 5 г.	4 г. – 5 г.	5 г.
Италия			6 г.
Португалия	I ет. – 04 м. – 3 г. II ет. – 3 г. – 6 г. детска градина	5 г. – 6 г.	6 г.
Европейски съюз, източни държави			
Полша	3 г. – 7 г.	6 г. – 7 г. нулева група	7 г.
Чехия	3 г. – 6 г.		6 г.
Румъния			6 г.
Гърция	4 г. – 6 г.	5 г. – 6 г.	6 г.
България	3 г. – 7 г.	5 г. – 7 г.	7 г.
Азиатски държави			
Япония	1 г. – 5 г.	3 г. – 5 г.	5 г.
Китай	2 г. посещават курсове за детска градина	3 г. – 6 г.	6 г.

Реалистично може да се отговори като се сравни, какъв е статуса на 4-годишните деца в детската градина при условие на незадължителност (както е в момента) или задължителност на II възрастова група (4 г., предвижданото по проектозакона) към задължителния подготвителен етап за училище (5 г.). (таблица 3)

Таблица 3

Параметри, подкрепящи идеята за задължителна предучилищна подготовка от 4-годишна възраст

<p>Регламентиран Предучилищен етап 3 г. – 7 г.</p>	<p>Регламентиран задължителен Предучилищен етап с продължителност – 2 г. 5 г. – 7 г. III и IV групи</p>	<p>Предложение за разширяване на задължителния Предучилищен етап с продължителност – 3 г. 4 г. – 7 г. II, III и IV групи</p>
<p>1. Децата са в групи по възраст. Във всяка група децата имат съответен психо-физически и емоционален статус, който позволява обучение, общуване, сътрудничество с връстници, възрастни,...</p>	<p>също</p>	<p>също</p>
<p>2. Провежда се регламентирано обучение във всички възрастови групи, в т.ч. във II гр.</p>	<p>също</p>	<p>също</p>
<p>3. Посещават редовно детската градина, но по здравословни, семейни и др. причини може да отсъстват по-продължително.</p>	<p>При условие на незадължителност съществува изискване децата редовно да посещават детската градина, но по преценка на родителите и други обективни причини, може да отсъстват по-продължително.</p>	<p>При условие на задължителност ще се изисква децата редовно да посещават детската градина.</p>

Представения проблем „Подготовка на децата за училище от 4-годишна възраст” се обсъди на специално организиран форум –

кръгла маса от катедра „Предучилищна педагогика” при Педагогически факултет на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий”. Присъстваха директори и учители от детски градини, експерти от РИО, В. Търново, родители, преподаватели. Гости на форума бяха Ректорът на Великотърновски университет проф. д.п.н. Пламен Легкоступ и деканът на Педагогически факултет проф. д-р Розалия Кузманова-Карталова.

Преподавателската общност от катедрата и факултета, която научно обезпечава предучилищното образование, подготовката и квалификацията на детските учители, както и като част от родителското общество, заедно с колегията от детските градини в града и РИО В. Търново след активна и ползотворна дискусия обедини мнение по следните предложения:

1. Подкрепя заложеното в проектозакона предложение, задължителният предучилищен период да включва и 4-годишните деца, защото психо-физическото и емоционално развитие на здравето 4-годишно дете, гарантира наличие на познавателни способности и социален опит, които позволяват то да възприема, запаметява и разбира познавателна информация, поднесена в достъпна образователна среда.

2. Детската градина като образователна и възпитателна институция да разчита повече на собствената си социално-битова среда, която естествено приобщава децата в общуване и взаимодействие с връстници, за да формира самостоятелност и желание за игра и учене в опознаването на природния и социалния свят.

3. Предлага да се въведат в дневния режим форми, които да включват родителите в образователните, игровите и битовите практики с децата в детската градина, с цел тяхното спокойно приспособяване към средата и общността в детското заведение.

4. Да се активизира разяснителната работа с родителите на 3-годишните деца, за постигане на разбиране и осмисляне на идеята, защо трябва 4-годишните деца да бъдат включени към задължителния подготвителен етап, по време на който те ще формират индивидуалния стил и подготовка на всяко дете за училище.

5. Да се осъществяват по продуктивни партньорски взаимоотношения между началното училище и детската градина по посока на постигане на още по-ефективна интеграция и приемственост относно учебните, социалните и обществените ангажименти към подрастващите.

6. Предлага се в „Проекта за закона за предучилищното и училищното образование” да бъдат уточнени статутът и образователните функции на разнородните формации, като: родителски кооператив, частни детски градини, частни занимални, занимателни къщи, детски центрове,... и др., в които децата се събират в група, по-скоро с цел отглеждане, като не се осъществява предвидената по действащите закон и нормативна документация, образователна и възпитателна дейности, а ако се провеждат то те са „едностранчив” (само по музика, по чужди езици, само игри, ...) обучителен процес, който не отговаря на ДОО.

ДЕТСКАТА ГРАДИНА – СОЦИАЛНА И ЗАДЪЛЖИТЕЛНА

РАДКА ГАЙДОВА

Резюме

Докладът е представен на форум – кръгла маса, организиран от катедра Предучилищна педагогика, по повод „30 години катедра Предучилищна педагогика”. Посветен е на значима и актуална за българското предучилищно и училищно образование, както и за всяко българско семейство тема „Подготовката на децата за училище от 4-годишна възраст”.

Ключови думи: 4-годишни деца, обучение, задължителен етап, родители, семейство, проектозакон за предучилищно и училищно образование.

THE KINDERGARTEN – SOCIAL AND MANDATORY

RADKA GAIDOVA

Summary

His paper was presented at a roundtable forum organized by the Department of Preschool Education on the occasion of its 30th birthday. It is dedicated to a topic, which is significant and relevant for the preschool and school education in Bulgaria, as well as for all Bulgarian families: “Preparing children for school from age 4 onwards”.

Key words: 4-year-old children, training, mandatory stage, parents, family, pre-school and school education bill.